

Studiegids 2011 - 2012

Postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO
en Levensbeschouwing (HL)

Stichting HVO

Humanistisch centrum voor onderwijs en opvoeding

Postadres: Postbus 85475, 3508 AL Utrecht
Bezoekadres: Zwarte Woud 2, 3524 SJ Utrecht

Tel.: 030 2856856
Fax: 030 2856891
E-mail: hvo@hvo.nl
Internet: www.hvo.nl

Vormgeving: APS, afd. Marketing & Communicatie
Foto's: U-See, Zoetermeer
Print: DPP, Houten

© 2011, Stichting HVO, Utrecht

Voorwoord

De postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL) is een aanvullende hbo-masteropleiding voor afgestudeerden van de hbo-bacheloropleiding HVO en Levensbeschouwing en een postinitiële hbo-masteropleiding voor deelnemers met een hbo/wo-bachelor- of masterdiploma in de sociale of geesteswetenschappen. Op basis van een assessment wordt bepaald of bepaalde deficiënties via een colloquium doctum voorafgaand aan de start van de opleiding kunnen worden aangevuld. Deze opleiding biedt, geïnspireerd door de humanistische levensbeschouwing, een aanvullende eerstegraads onderwijsbekwaamheid.

Na afronding van de opleiding heeft de student de startbekwaamheid om zowel HVO als Levensbeschouwing op zelfstandige wijze vorm te geven binnen de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

Op deze plaats bedank ik een ieder, zowel leraar als student, die de gewenste opleidingskwaliteit mee helpt realiseren en wens ik alle betrokkenen een leerzaam en succesvol studiejaar toe.

Nico Stuij,
directeur HVO

Inhoud

1. Inleiding	7
2. Praktische informatie	13
3. Opleiding september 2011 - september 2012	17
Bijlagen	
I Competenties van leraren HVO en Levensbeschouwing (HL)	21
II Competenties postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL)	23
III Onderwijs- en examenregeling postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL)	27
IV Modulebeschrijvingen opleiding september 2011 - september 2012	29

1. Inleiding

Doelstellingen

De masteropleiding leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing (HL) is een postinitiële hbo-opleiding die gevoed wordt door het humanisme, die stimuleert tot maatschappelijke betrokkenheid en een sterke relatie heeft met de beroepspraktijk. Stichting HVO en de docenten van de lerarenopleiding Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing stimuleren de ontwikkeling van beroepsbekwame docenten, die een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van leerlingen en studenten waaraan zij lesgeven en die zij begeleiden.

De lerarenopleiding Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing heeft dit als volgt samengevat:

1. De afgestudeerde is in staat om, vanuit humanistische uitgangspunten, leerlingen zodanig te onderwijzen, dat zij in toenemende mate in staat zijn tot sociale levenskunst. Dit houdt in dat zij in staat zijn zin en vorm te geven aan hun eigen leven en dat van anderen. Om dit doel te bereiken leert de afgestudeerde de leerlingen om op een kritische en creatieve manier om te gaan met vragen die betrekking hebben op normen en waarden en stimuleert de afgestudeerde zijn/haar leerlingen tot zelfstandig oordelen en handelen.
2. De afgestudeerde is in staat om leerlingen vanuit humanistische uitgangspunten zodanig te onderwijzen, dat zij in staat zijn tot een kritisch-democratisch wereldburgerschap. Dit burgerschap kenmerkt zich door verbondenheid, autonomie en sociale betrokkenheid. Dit houdt in dat zij als betrokken wereldburgers een bewuste bijdrage leveren aan het duurzaam (samen)leven op aarde. Om dit doel te bereiken leert de afgestudeerde zijn/haar leerlingen op een

kritische en creatieve manier een persoonlijke levens- en wereldbeschouwing te vormen en zich positief te verhouden tot andere levensbeschouwingen.

3. De afgestudeerde is in staat onderwijs te verzorgen in het vakgebied HVO en Levensbeschouwing en de eigen professionaliteit inhoudelijk en pedagogisch-didactisch verder te ontwikkelen. Het ontwikkelen van een visie op het vak en beroep van leraar en het verwerven van de daarmee samenhangende competenties vormen de inzet van de opleiding.

Benodigde kennis

De opleiding moet de aanstaande docent de kennis aanreiken om zelfstandig het vak HVO en Levensbeschouwing in de bovenbouw van havo en vwo te kunnen geven. De kennisbasis is in het bijzonder gebaseerd op de diverse voorbeeldleerplannen (met name van de Vereniging Docenten Levensbeschouwing en Godsdienst) en op publicaties van medewerkers van Stichting HVO en de Universiteit voor Humanistiek. We onderscheiden drie kennisgebieden:

1. Humanisme
2. Levensbeschouwelijke ontwikkeling andere levensbeschouwingen
3. Identiteitsontwikkeling en burgerschapsvorming

1. Humanisme

Het humanisme als levensbeschouwing stelt waarden als autonomie en verbondenheid en hun onderlinge relatie centraal voor het menselijk handelen. Binnen humanistische educatie wordt er nadrukkelijk aandacht besteed aan deze waarden. Zo zijn in de streefdoelen van humanistisch levensbeschouwelijk vormingsonderwijs de bevordering van het zelfstandig denken en duurzaam (samen)leven op aarde duidelijk te herkennen. Bij humanistisch levensbeschouwelijk vormingsonderwijs zullen de leerlingen worden uitgedaagd hun denken en doen af te stemmen op deze humanistische waarden en daarmee mogelijk een keuze te maken voor een ethiek van verbondenheid en deze ethiek ook te ervaren in relatie tot de wereld en de natuur.

2. Levensbeschouwelijke ontwikkeling en andere levensbeschouwingen

Kenmerkend voor een humanistisch perspectief op het geven van het vak Levensbeschouwing is het hebben van kennis van andere levensbeschouwingen. Deze kennis moet voor de docent de basis vormen voor het kunnen waarderen van andere levensbeschouwingen en het ondersteunen van jongeren bij hun persoonlijke levensbeschouwelijke ontwikkeling.

3. Identiteitsontwikkeling en burgerschapsvorming

Ieder mens ontwikkelt een eigen persoonlijke levensbeschouwelijke identiteit. Deze zienswijze is niet alleen humanistisch, maar wordt ook ondersteund door psychologische theorieën over het ontwikkelen van narratieven en door sociaal-constructivistische theorieën over leren en identiteitsontwikkeling. Docenten HL moeten kennis hebben van processen van identiteitsontwikkeling en inzicht hebben in de manier waarop zij hun leerlingen hierbij kunnen begeleiden. Docenten HL dienen met andere woorden competent te zijn in het kunnen begeleiden van individuele, dialogische en reflexieve processen van identiteitsontwikkeling.

Tegenwoordig worden alle scholen geacht een bijdrage te leveren aan burgerschapsvorming. Onderwijs bereidt jongeren altijd voor op het leveren van een bijdrage aan de maatschappij, maar sinds een aantal jaren krijgt deze pedagogische taak van het onderwijs expliciete aandacht. Burgerschapsvorming is daarbij verweven met identiteitsontwikkeling en met levensbeschouwelijke ontwikkeling: in theorie, in onderwijspraktijken en in leerprocessen. Burgerschapsvorming vanuit humanistisch perspectief is gericht op het verbinden van autonomie en sociale betrokkenheid en het ontwikkelen van wat John Dewey noemt een democratische levensstijl¹. Burgerschapsvorming tracht betrokken burgerschap te stimuleren op verschillende niveaus: op interpersoonlijk niveau, tussen gemeenschappen, op nationaal niveau en op wereldniveau.

¹ De Amerikaanse pedagoog en filosoof John Dewey omschreef deze grondhouding in *Democracy and Education. An introduction to the philosophy of education* (1916) als 'democracy as a way of life'.

Pedagogisch-didactische uitwerking van doelstellingen en benodigde kennis

Humanistische vorming heeft als voornaamste doel het zelfstandig denken en handelen van leerlingen te stimuleren en hen tegelijkertijd voor te bereiden op een vreedzame deelname aan het democratisch samenleven. De centrale waarden van het humanisme, autonomie en verbondenheid, zijn hierbij richtinggevend. In de opleiding liggen humanistische waarden ook ten grondslag aan de vormgeving van het onderwijs. Dit onderwijs richt zich op de student als betekenisgever. De persoon van de student is dus een belangrijke actor in het onderwijsleerproces. Dit vraagt van de studenten het vermogen om van perspectief te wisselen, open te staan voor nieuwe (afwijkende) inzichten en in staat te zijn om tot een eigen inzicht, oplossing of standpunt te komen.

De onderwijsvisie van de masteropleiding leraar HL bestaat uit de volgende elementen:

- De opleiding is gericht op een vruchtbare wisselwerking tussen theoretische inzichten, praktische relevantie en visie op onderwijs.
- De opleiding laat zich in inhoud en vormgeving voornamelijk inspireren door humanistische tradities en oriënteert zich vooral op de disciplinaire velden van religie en levensbeschouwing, filosofie en pedagogisch-didactische theorieën.
- In het onderwijs worden verschillende disciplinaire invalshoeken aan elkaar en aan de praktijk gerelateerd.
- Leren (en doceren) is een betekenisvolle activiteit, die plaatsvindt in interactie tussen studenten, docenten en inhoud binnen een bepaalde culturele en historische context.
- Er is aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van studenten, in het bijzonder hun vermogen tot dialoog en open communicatie, hun sensibele voor verschillen en hun reflectieve en argumentatieve vermogens.
- Er is aandacht voor pedagogische en filosofische perspectieven voor met name het ontwikkelen van visies en doelen, en de pedagogische kwaliteit en normatieve professionaliteit van docenten.
- Er is aandacht voor onderwijspsychologische perspectieven voor inzicht in leerprocessen.

- Er is aandacht voor onderwijskundige en didactische perspectieven voor het kunnen ontwerpen van leeromgevingen en het begeleiden van leerprocessen.
- Er is aandacht voor onderwijssociologische perspectieven voor kennis van het onderwijsbestel en de relatie onderwijs en samenleving.
- Er is aandacht voor het ontwikkelen van een onderzoekende houding.

In de opleiding is aandacht voor deze perspectieven en vooral ook voor de praktische concretisering daarvan in het pedagogisch-didactisch handelen van docenten, de ontwikkeling van hun persoonlijke reflexieve competentie, in het met collega's op dialogische wijze kunnen samenwerken en in het zich als docent verder kunnen ontwikkelen.

Het humanistische perspectief in het pedagogisch-didactisch gebied komt vooral tot uitdrukking in het in samenhang ontwikkelen van autonomie en sociale betrokkenheid. Dit betekent aandacht voor persoonlijke zingeving en empowerment, het ontwikkelen van het gericht zijn op elkaar en het op dialogische, reflexieve en verbindende wijze leren.

2. Praktische informatie

Doelstelling

Een inhoudelijk referentiekader en basisvaardigheden aan te reiken voor het verzorgen van HVO en Levensbeschouwing op eerstegraadsniveau.

Studielast

60 EC's, dat betekent een gemiddelde studielast van 20 uur per week.

Studieduur

Twee jaar

Studiekosten

Collegegeld € 1.200,- per jaar, studiemateriaal ongeveer € 500,- in totaal. Bij overschrijding van de opleidingsduur dient opnieuw collegegeld te worden betaald.

Verplichte literatuur

Zie modulebeschrijvingen (Bijlage III).

Locatie

Universiteit voor Humanistiek, Kromme Nieuwegracht 29 te Utrecht

Maximaal aantal deelnemers

Dertig personen

Toelatingsvoorwaarden

Standaard vindt een intakegesprek plaats, waarin met name de opleidingsachtergrond, werkervaring, motivatie en de affiniteit met wereld- en levensbeschouwelijke vorming van jongeren besproken wordt, in relatie tot een humanistisch geïnspireerde visie op mens en wereld. Studenten

met een hbo-bacheloropleiding HVO en Levensbeschouwing, andere hbo-bacheloropleidingen Levensbeschouwing of een hbo-/wo-bachelor- of masterdiploma in de sociale geesteswetenschappen aangevuld met een schakelprogramma, worden toegelaten.

Een assesment maakt deel uit van de toelatingsvoorwaarden. Indien nodig dient een schakelprogramma gevolgd te worden. Dit schakelprogramma is afhankelijk van geconstateerde deficiënties:

- a. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Humanistiek op bachelorniveau leraar HL te beschikken, dient een tentamen op bachelorniveau leraar HL met minimaal een cijfer 6 te worden afgelegd.
- b. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Pedagogiek op bachelorniveau leraar HL te beschikken, dient een tentamen op bachelorniveau leraar HL met minimaal een cijfer 6 te worden afgelegd.
- c. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Levensbeschouwing op bachelorniveau leraar HL te beschikken, dient een tentamen op bachelorniveau leraar HL met minimaal een cijfer 6 te worden afgelegd.
- d. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van het werkveld leraar HL op bachelorniveau te beschikken, dient een tentamen op bachelorniveau leraar HL met minimaal een cijfer 6 te worden afgelegd.

Vrijstellingen

- a. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Humanistiek op masterniveau leraar HL te beschikken, kan op advies van de examinerator van het onderwijsonderdeel Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek vrijstelling worden verleend voor dit onderdeel.
- b. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Pedagogiek op masterniveau leraar HL te beschikken, kan op advies van de examinerator van het onderwijsonderdeel Identiteitsontwikkeling en educatie vrijstelling worden verleend voor dit onderdeel.
- c. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van

Levensbeschouwing op masterniveau leraar HL te beschikken, kan op advies van de examinerator van het onderwijsonderdeel Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek vrijstelling worden verleend voor dit onderdeel.

- d. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van het werkveld leraar HL op masterniveau te beschikken, kan in uitzonderlijke gevallen na het indienen van een aanvraag bij de examencommissie gedeeltelijk vrijstelling verleend worden voor de stage.

Studiebegeleiding

Voor praktische zaken en studievoortgang kan contact opgenomen worden met de coördinerend studieleider, Marco Otten. Bij studievertraging of studietwijfels wordt uitdrukkelijk verzocht contact op te nemen met de coördinerend studieleider.

Docenten

Prof.dr. Joep Dohmen, drs. Kim Dusch, mw. Gundalyn Hemmink, dr. Yvonne Leeman, drs. Christine van der Mars, drs. Eveline Oostdijk, drs. Marco Otten, dr. Martien Schreurs, prof.dr. Wiel Veugelers

Coördinatoren

Drs. Marco Otten, prof.dr. Wiel Veugelers

Samenwerking

Met de Universiteit voor Humanistiek, uitwisseling docenten, collegere ruimten en studentvoorzieningen

Status opleiding

De postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL) is een vrij nieuwe opleiding, die erkend wordt door het Humanistisch Verbond (HV) als officiële vertegenwoordiger van het levensbeschouwelijke humanisme in Nederland. Daarnaast is een aanvraag ingediend voor registratie in het CROHO-register. Voor meer informatie over de actuele stand van zaken verzoeken wij je contact op te nemen met Nico Stuij, directeur Stichting HVO. E-mailadres: hvo@hvo.nl.

Start opleiding

Vrijdag 9 september 2011

Beroepsmogelijkheden

Leraar HVO en Levensbeschouwing in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs

3. Opleiding september 2011 - september 2012

De opleiding heeft tot doel een inhoudelijk referentiekader en basisvaardigheden aan te reiken voor het verzorgen van HVO en Levensbeschouwing op eerstegraadsniveau. Het accent ligt op het verwerven van kennis en vaardigheden en toepassing daarvan door de aanstaande leraar HVO en Levensbeschouwing (HL).

Op de eerste collegedag worden de modulebeschrijvingen (onder meer inhoud, doelen, beoordelingscriteria, te bestuderen literatuur) toegelicht. De verklaring van bekwaamheid wordt uitgereikt, indien 60 EC's behaald zijn en de eventuele, schriftelijk vastgelegde afspraken uit het intakegesprek zijn nagekomen. EC's worden toegekend, als het beoordelingscijfer voor de onderscheiden onderdelen minimaal een 6 is (zie hiervoor de onderwijs- en examenregeling in Bijlage III).

Jaar 1

1.	Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek	12 EC's	10.00 - 16.30 uur
2.	Identiteitsontwikkeling en educatie	7,5 EC's	10.00 - 15.00 uur (vier contactdagen)
3.	Praktische didactische vaardigheden in educatie	6 EC's	10.00 - 16.30 uur (vijf contactdagen)

Jaar 2

4.	Theoretische concepten van morele educatie en burgerschapsvorming	7,5 EC's	09.30 - 12.00 uur
5.	Door de praktijk gestuurd	6 EC's	10.00 - 16.30 uur (vijf contactdagen)
6.	Stage	15 EC's	
7.	Praktijkonderzoek	6 EC's	09.30 - 12.00 uur (vijf contactdagen)

Jaar 2 voor studenten van het cohort 2010 - 2011

4.	Praktische didactische vaardigheden in educatie	6 EC's	10.00 - 16.30 uur (vijf contactdagen)
5.	Door de praktijk gestuurd	6 EC's	10.00 - 16.30 uur (vijf contactdagen)
6.	Stage	15 EC's	
7.	Praktijkonderzoek	6 EC's	09.30 - 12.00 uur (vijf contactdagen)

Locatie en tijden

De colleges vinden plaats in het gebouw van de Universiteit voor Humanistiek, Kromme Nieuwegracht 29 te Utrecht. De college tijden zijn elke vrijdag van 10.00 tot 13.00 uur of van 09.30 tot 12.00 uur, tenzij met de leraar andere tijden worden afgesproken. De data van de colleges zijn de volgende (wijzigingen voorbehouden).

Jaar 1 voor studenten van het cohort 2011 - 2012

Collegedagen Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek

- 9, 16, 23 en 30 september 2011
- 7, 14 en 21 oktober 2011
- 4, 18 en 25 november 2011
- 2, 10 en 16 december 2011
- 13, 20 en 27 januari 2012
- 10 februari 2012

Afrondingsdatum: 10 februari 2012

Herkansingsdatum: 30 maart 2012

Collegedagen Identiteitsontwikkeling en educatie

- 17 februari 2012
- 2 en 23 maart 2012
- 13 april 2012

Afrondingsdatum: 13 april 2012

Herkansingsdatum: 15 juni 2012

Collegedagen Praktische didactische vaardigheden in educatie

- 4 en 11 mei 2012
- 1 en 8 juni 2012
- 6 juli 2012

Afrondingsdatum: 6 juli 2012

Herkansingsdatum: 26 augustus 2012

Jaar 2 voor studenten van het cohort 2011 - 2012

Collegedagen Praktische didactische vaardigheden in educatie

- 9 en 16 september 2011
- 7, 14 en 28 oktober 2011

Afrondingsdatum: 28 oktober 2012
Herkansingsdatum: 16 december 2012

Collegedagen Door de praktijk gestuurd

- 25 november 2011
- 2 en 9 december 2011
- 13 en 27 januari 2012

Afrondingsdatum: 27 januari 2012
Herkansingsdatum: 23 maart 2012

Collegedagen Praktijkonderzoek

- 17 februari 2012
- 2 en 16 maart 2012
- 13 april 2012
- 11 mei 2012

Afrondingsdatum: 11 mei 2012
Herkansingsdatum: 26 augustus 2012

Stage

De uiterlijke inleverdatum van de vereiste stukken is twee maanden na de laatste stagedag volgens het stagecontract. Als tentamendatum geldt de dag van inlevering van dit complete pakketje. Deze datum kan van belang zijn in verband met de afrondingstermijnen.

Mocht het stagedossier en/of de reflectie in het stagedossier als onvoldoende beoordeeld worden, dan krijgt de student een maand de tijd om dit aan de hand van de feedback van de stagedocent te verbeteren.

Bijlage I

Competenties van leraren HVO en Levensbeschouwing (HL)

Volgens de wet BIO (*Beroepen in het onderwijs*) moeten leraren HVO en Levensbeschouwing (HL) de onderstaande competenties voldoende beheersen.

Competentieoverzicht

Elke beroepscompetentie van de masteropleiding Leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing (HL) wordt gekoppeld aan noodzakelijke kennis en inzicht, toepassing van kennis en inzicht, communicatie en oordeelsvorming. Ook de leervaardigheden worden ontwikkeld gedurende de gehele opleiding. Het hieronder gepresenteerde overzicht laat zien waar in het curriculum met name aandacht geschonken wordt aan kennis en inzicht, enzovoort. Elke competentie wordt in principe op het niveau van gevorderd afgerond indien het betreffende onderwijsonderdeel met een voldoende wordt afgerond.

Competenties →	1	2	3	4	5	6	7
Dublindescriptoren ↓							
Kennis en inzicht Heeft aantoonbare kennis en inzicht, die gebaseerd is op de kennis en het inzicht op het niveau van bachelor, en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.		x	x				x

<p>Toepassen kennis en inzicht Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context, die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.</p>	x	x	x		x	x	
<p>Communicatie Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.</p>	x			x	x	x	x
<p>Oordeelsvorming Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten.</p>	x			x			x
<p>Leervaardigheden Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.</p>							x

Bijlage II

Competenties postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL)

1. Interpersoonlijk competent

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op basis van de humanistische uitgangspunten een prettig leef- en werkklimaat te creëren en vast te houden.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op basis van de humanistische uitgangspunten een vriendelijke en coöperatieve sfeer te creëren en vast te houden, waarbij er sprake is van een open dialoog tussen alle gesprekspartners (leerlingen en de docent).

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing bevordert het zelfstandig kunnen oordelen en handelen van de leerlingen, onder andere door de leerlingen te ondersteunen bij het vormgeven aan hun eigen leven en dat van anderen.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing zoekt elke les opnieuw naar een goede balans tussen leiden en begeleiden, sturen en volgen, confronteren en verzoenen, corrigeren en stimuleren.

2. Pedagogisch competent

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op basis van de humanistische uitgangspunten leerlingen te ondersteunen bij het zin en vormgeven aan hun eigen leven, onder andere door het zelfstandig en verantwoordelijk kunnen oordelen en handelen van de leerlingen te stimuleren.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om leerlingen te ondersteunen bij het vormen van een goed beeld van zijn ambities en mogelijkheden.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om een veilige leer- en werkomgeving te creëren, waarin leerlingen houvast en structuur wordt geboden om op een kritische en creatieve manier te kunnen omgaan met de keuzes die zij moeten maken.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om leerlingen te ondersteunen bij het zin en vormgeven aan hun eigen leven en dat van anderen, waarbij de leerlingen:

- weten dat ze erbij horen, welkom zijn en gewaardeerd worden;
- op een respectvolle manier met elkaar omgaan en uitgedaagd worden om verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen;
- initiatieven kunnen nemen en zelfstandig kunnen werken.

3. Vakinhoudelijk en didactisch competent

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om de leerlingen te helpen op een kritische en creatieve manier een persoonlijke levens- en wereldbeschouwing te vormen.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op basis van de humanistische uitgangspunten de leerlingen te helpen zich de leerinhouden van een bepaald vak(gebied) eigen te maken en vertrouwd te raken met de manier waarop die in het dagelijks leven en in het werk gebruikt worden.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing introduceert zijn leerlingen in de kennis, principes, onderzoekswijzen en toepassingen van de wetenschappelijke discipline(s), waaraan het schoolvak gerelateerd is.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing creëert een krachtige leeromgeving waarbij het leren in verband wordt gebracht met realistische en voor de leerlingen relevante toepassingen van kennis in beroep, verdere studie en maatschappij.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om de leerinhouden en ook zijn doen en laten af te stemmen op de leerlingen en rekening te houden met de uniciteit en verscheidenheid van de leerlingen.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing bepaalt met de leerling diens (individuele) leertraject, motiveert de leerlingen voor hun leer- en werktaken, daagt hen uit om hieraan zo optimaal mogelijk vorm te geven en helpt hen om deze taken met succes af te ronden.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing bevordert de zelfstandigheid van de leerlingen, onder andere door hen van en met elkaar te laten leren en werken.

4. Organisatorisch competent

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op een verantwoordelijke en duurzame wijze zorg te dragen voor organisatorische zaken die samenhangen met zijn onderwijs en het leerproces van de leerlingen.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing ziet erop toe dat de leerlingen een ordelijke en taakgerichte omgeving treffen.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing zorgt ervoor dat de leerlingen weten waar ze aan toe zijn en welke ruimte ze hebben voor eigen initiatief, het nemen van verantwoordelijkheid en het bewust maken van keuzes, en dat leerlingen weten wat ze moeten (of kunnen) doen, en hoe en met welk doel ze dat moeten (of kunnen) doen.

5. Competent in het samenwerken met collega's

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om ervoor te zorgen dat zijn werk en dat van zijn collega's in de school goed op elkaar zijn afgestemd. Hij draagt bij aan het goed functioneren van zijn schoolorganisatie.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing draagt vanuit humanistische uitgangspunten bij aan een pedagogisch en didactisch klimaat op zijn school, waarin collega's op een betrokken manier een bijdrage leveren aan het onderling samenwerken, en aan een goede, duurzame schoolorganisatie.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat tot goed communiceren en samenwerken met collega's, levert een constructieve bijdrage aan vergaderingen, andere vormen van schooloverleg en aan de werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd om de school goed te laten functioneren, en daarmee aan de (duurzame) ontwikkeling en verbetering van zijn school.

6. Competent in het samenwerken met omgeving

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing draagt vanuit humanistische uitgangspunten zorg voor het onderhouden van contacten met de ouders of verzorgers van de leerlingen en met collega's van instellingen, waarmee zijn school voor het onderwijs en de leerlingenzorg samenwerkt, en waarbij sprake is van open dialoog tussen alle gesprekspartners.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om vanuit zijn normatieve professionaliteit zijn (professionele) handelen en dat van anderen buiten de school goed op elkaar af te stemmen.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing maakt zelfstandig, verantwoordelijk en op doeltreffende wijze gebruik van het professionele netwerk van de school voor wat betreft de opleiding van de leerling of de zorg voor de leerling.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op verantwoordelijke en zorgvuldige wijze om te gaan met de contacten, die hij namens de school onderhoudt met de omgeving van de school.

7. Competent in reflectie en ontwikkeling

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is competent in reflectie en ontwikkeling, zodat hij in staat is zich voortdurend verder te ontwikkelen en te professionaliseren.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing gaat op basis van humanistische uitgangspunten op een kritische en creatieve manier om met vragen die betrekking hebben op normen en waarden met betrekking tot zijn beroepsuitoefening, waarbij hij regelmatig nadenkt over zijn beroepsopvattingen en professionele bekwaamheid.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing kan zelfstandig oordelen en handelen, waarbij hij onder andere ernaar streeft zijn beroepsuitoefening bij de tijd te houden en te verbeteren.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing weet goed wat hij belangrijk vindt in zijn leraarschap en van welke waarden, normen en onderwijskundige opvattingen hij uitgaat.

De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing heeft een goed beeld van zijn eigen competenties en van zijn sterke en zwakke kanten, werkt op een planmatige manier aan zijn verdere ontwikkeling, stemt zijn eigen ontwikkeling af op het beleid van zijn school en benut de kansen die de school biedt om zich verder te ontwikkelen.

Bijlage III

Onderwijs- en examenregeling postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL)

Voor een uitvoerige uitwerking van het onderwijs- en examenreglement wordt verwezen naar de jaarlijks verschijnende OER (Onderwijs- en Examenregeling), die onder andere verkrijgbaar is bij het secretariaat van Stichting HVO. Deze zal aan het begin van het opleidingsjaar worden uitgereikt.

Bijlage IV

Modulebeschrijvingen opleiding september 2011 - september 2012

Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek

Aantal EC's:	12
Periode:	eerste jaar: periode I en II
Dag en tijdstip:	vrijdag, hele dag
Coördinator:	Marco Otten
Examinatoren:	Marco Otten en gastdocenten HVO
Docenten:	Marco Otten en gastdocenten Stichting HVO
Verdeling SBU:	120 contacturen en 216 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	geen

Doelstellingen

- Studenten kunnen actief luisteren.
- Studenten zijn in staat tot open levensbeschouwelijke communicatie.
- Studenten kennen het leerplan voor het vak HL.
- Studenten hebben diepgaande kennis van de humanistische traditie.
- Studenten hebben diepgaande kennis van de grote wereldreligies jodendom, christendom, islam, hindoeïsme en boeddhisme.
- Studenten hebben kennis van bestaande methoden voor het vak Levensbeschouwing met een filosofisch en humanistisch raakvlak.
- Studenten kunnen levensvragen behandelen op een manier die de leerlingen aanspreekt.
- Studenten kunnen verschillen en overeenkomsten tussen verschillende levensbeschouwingen en religies laten ontdekken en bespreken.
- Studenten kunnen bestaande methoden vakinhoudelijk en didactisch beoordelen op grond van humanistische uitgangspunten.
- Studenten kunnen de dialoog stimuleren en waarderen.

- Studenten kunnen de inhoudelijke onderdelen met een levensbeschouwelijke dimensie in de leerplannen van de vakken in de bovenbouw vo herkennen.
- Studenten hebben diepgaande kennis van inhoudelijke ontwikkelingen binnen het georganiseerde humanisme in Nederland.
- Studenten zijn in staat te reflecteren op de eigen professionele ontwikkeling.
- Studenten hebben diepgaande kennis van hedendaagse ethische stromingen.
- Studenten zijn in staat een les over een levensbeschouwelijk thema uit te voeren.

Inhoud

- Kennismaken met het humanistische gedachtegoed, de ontwikkeling ervan in de loop der geschiedenis en de huidige visies op humanisme.
- Kennismaken met andere levensbeschouwingen, zoals het jodendom, het christendom, de islam, het hindoeïsme en het boeddhisme, en de relatie daarvan tot het humanisme.
- Inzicht verwerven in het eigen levensbeschouwelijke zingevingskader en waarden- en normenbesef.
- Kennismaken met een aantal ethische theorieën en vormingsmodellen.
- Vaardigheden opdoen op het gebied van begeleiding van discussies en presentatie van lesstof.
- Deze verworven kennis, vaardigheden en inzichten leren te relateren aan de onderwijspraktijk.

Werkvormen

Werkcollege, hoorcollege, literatuurstudie, simulatielessen, excursies en praktijkopdrachten.

Tijdens de bijeenkomsten wordt gewerkt volgens het dubbele-bodem-principe; dat wil zeggen dat de gepraktiseerde didactiek model staat voor de wijze waarop in lessen HVO en Levensbeschouwing gewerkt kan worden. Er wordt een verscheidenheid aan didactische werkvormen toegepast en de didactische aanpak zal telkens transparant worden gemaakt. Tijdens de contacturen neemt het leren van en met elkaar een belangrijke plaats in.

Beoordelingsvorm

Tijdens de contacturen is ieders inhoudelijke en procesmatige inbreng een belangrijke voorwaarde voor het leren. In principe geldt dan ook een deelnameverplichting voor de geroosterde contacturen. Bij afwezigheid is, afhankelijk van de aard van het gemiste onderdeel, in overleg met de docent een vervangende opdracht mogelijk.

Bij goede redenen is maximaal 25% van de contacturen vervangbaar. Er wordt een presentielijst bijgehouden. De opdrachten hebben een duidelijke functie in het programma. Tijdens de contacturen worden de in de opdrachten opgedane inzichten met elkaar besproken.

De resultaten van alle uit te voeren (praktijk)opdrachten worden in een dossier (portfolio) opgenomen.

Verplichte literatuur

- Vanheste, J. (2007). *Humanisme en het Avondland*. Budel: Damon. ISBN 9789055738120
- Besten, G.J. den, Paping, Th. B. en Pol, H. (red.) (2002). *Mens & medemens: Geestelijke stromingen in onze samenleving*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 3e druk. ISBN 9001073980
- Savater, F. (2004). *De vragen van het leven*. Utrecht: Bijleveld. ISBN 9061316693
- Schepper, J. de (2004). *Levensbeschouwing ontwikkelen*. Hilversum: Kwintessens. ISBN 905788111X
- Schwab, H. *Wij denken over ethiek (deel 5)*. Best: Damon. ISBN 9055732753
- Alma, H., Smaling (2009). *Waarvoor je leeft*. Utrecht: SWP.
- Reader module Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek.

Identiteitsontwikkeling en educatie

Aantal EC's:	7,5
Periode:	III
Dag en tijdstip:	vrijdag, hele dag
Coördinator:	Wiel Veugelers
Examinator:	Wiel Veugelers
Docenten:	Marco Otten, Yvonne Leeman en Wiel Veugelers
Verdeling SBU:	30 contacturen en 180 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	module Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek

Doelstellingen

- Studenten zijn goed op de hoogte van communicatie- en omgangsvormen in de leefwereld van hun leerlingen.
- Studenten hebben kennis van en inzicht in de ontwikkelingspsychologie van leerlingen in de leeftijd van 14-18 jaar in het algemeen en de levensbeschouwelijke en morele ontwikkeling in het bijzonder.
- Studenten zijn vertrouwd met de leefwereld van hun leerlingen, hun basisbehoeften, hun verwachtingen, met de culturele bepaaldheid daarvan, en ze weten hoe zij daarmee kunnen omgaan.
- Studenten zijn bekend met de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van tieners en jongvolwassenen, en met de problemen en belemmeringen die zich daarbij kunnen voordoen.
- Studenten zijn vertrouwd met de culturele bepaaldheid van verschillende opvoedingspraktijken, met name met betrekking tot de consequenties daarvan voor het onderwijs en hun doen en laten als leraar.
- Studenten zijn bekend met verschillende onderwijs- en leertheorieën en met verschillende onderwijsarrangementen voor het voortgezet onderwijs, en weten hoe zij die in praktijk kunnen brengen.
- Studenten hebben kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen en van de culturele bepaaldheid daarvan, en ze weten welke consequenties zij hieraan moeten verbinden voor hun handelen.
- Studenten hebben kennis van de kerndoelen van het voortgezet onderwijs.

- Studenten hebben kennis van de (levensbeschouwelijke, pedagogische en didactische) identiteit van de school.
- Studenten hebben enige kennis van organisatie- en bestuursvormen voor scholen in het voortgezet onderwijs.
- Studenten zijn bekend met de leefwereld van ouders of verzorgers en met de culturele achtergronden van de leerlingen, en ze weten hoe zij daar rekening mee moeten houden in hun doen en laten als leraar.
- Studenten zijn op de hoogte van de onderwijspraktijk in andere scholen voor voortgezet onderwijs en van actuele ontwikkelingen op het gebied van inhoud, werkwijzen en organisatievormen in het voortgezet onderwijs.

Inhoud

In deze module vindt een oriëntatie plaats op de identiteitsontwikkeling van jongeren en jongvolwassenen en op mogelijkheden om deze identiteitsontwikkeling in educatieve praktijken te ondersteunen.

Studenten maken via theorieën, bestudering van praktijken, gastdocenten en bezoeken kennis met jongeren/jongvolwassenen en hun educatieve praktijken.

De module is gericht op een diversiteit aan jongeren/jongvolwassenen en educatieve praktijken. In de module wordt kennisgemaakt met theoretische en praktische invullingen van educatie. Humanistische perspectieven staan daarbij centraal. Studenten oefenen ook zelf in presenteren en communiceren. De module wordt afgerond met een portfolio.

Werkvormen

Werkcollege, praktijkopdrachten en literatuurstudie (verplichte deelname)

Beoordelingsvorm

Portfolio met uitgevoerde (praktijk)opdrachten

Literatuur

- Aanbevolen: Aloni, N. (2002). *Enhancing Humanity. The Philosophical Foundations of Humanistic Education*
- HVO-moduleboek (inclusief reader)

Theoretische concepten van morele educatie en burgerschapsvorming

Aantal EC's:	7,5
Periode:	I (vanaf 2012 - 2013)
Dag en tijdstip:	vrijdagochtend
Coördinator:	Yvonne Leeman
Examinator:	Yvonne Leeman
Docenten:	Yvonne Leeman, Martien Schreurs en Wiel Veugelers
Verdeling SBU:	30 contacturen en 180 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	Identiteitsontwikkeling en educatie

Doelstellingen

- Studenten tonen bereidheid om op democratische wijze om te gaan met hun leerlingen.
- Studenten hebben kennis van (actuele) pedagogische opvattingen die inherent zijn aan een humanistische levensbeschouwing.
- Studenten hebben kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen.
- Studenten zijn in staat problemen op het gebied van sociaal-emotionele en morele ontwikkeling te signaleren en weten hoe zij daarmee moeten omgaan.
- Studenten hebben kennis van maatschappelijke ontwikkelingen in het algemeen en die in het onderwijs in het bijzonder.

Inhoud

In deze module wordt vanuit verschillende theoretische oriëntaties aandacht besteed aan morele educatie en burgerschapsvorming. Met name is er aandacht voor: Moral Education, Critical Pedagogy, Levenskunst, Bildung Burgerschapstheorieën en Empowerment. De diverse theorieën worden uiteengezet en geanalyseerd op hun educatieve mogelijkheden en praktische consequenties.

Werkvormen

Werkcollege, didactisch practicum, praktijkopdrachten, literatuurstudie (verplichte deelname)

Beoordelingsvorm

Portfolio

Literatuur

- HVO-werkboek (incl. reader)
- Vanheste, J. (2007). *Humanisme en het Avondland. De Europese humanistische traditie*. Budel: Damon. ISBN 9789055738120

Praktische didactische vaardigheden in educatie

Aantal EC's:	6
Periode:	IV (jaarlijks) en I (2011 - 2012)
Dag en tijdstip:	vrijdag, hele dag
Coördinator:	Christine van der Mars
Examinator:	Christine van der Mars
Docenten:	Marco Otten en Christine van der Mars, gastdocenten Stichting HVO
Verdeling SBU:	30 contacturen en 138 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Vorkennis:	eerste jaar hbo-masteropleiding HVO en Levensbeschouwing (HL)

Doelstellingen

- Studenten hebben kennis van verschillende leerstijlen.
- Studenten hebben kennis van (onderzoeksmatig) ontwerpen van onderwijs, didactiek en didactische leermiddelen, waaronder ICT.
- Studenten kunnen afwisselende werkvormen en media toepassen, die aansluiten bij verschillende leerstijlen van leerlingen.
- Studenten kunnen gevarieerde leeractiviteiten ontwerpen/kiezen die voor de leerlingen uitvoerbaar zijn, waaruit zij eventueel kunnen kiezen en die hen aanzetten tot zelfwerkzaamheid.
- Studenten kunnen bestaande levensbeschouwelijke methoden vakinhoudelijk en didactisch beoordelen op grond van humanistische uitgangspunten.
- Studenten kunnen heldere instructies en uitleg geven.
- Studenten zijn op een praktisch niveau op de hoogte van communicatietheorieën, groepsdynamica en interculturele communicatie, en studenten kennen vooral ook de implicaties daarvan voor hun eigen doen en laten.
- Studenten zijn in staat een goede balans te vinden tussen leiden en begeleiden, sturen en volgen, confronteren en verzoenen, corrigeren en stimuleren.
- Studenten zijn bekend met die aspecten van (groeps- of) klassenmanagement die voor hun vorm van onderwijs relevant zijn.

Inhoud

Dit onderdeel is gericht op het kunnen ontwerpen, uitvoeren en evalueren van onderwijs op het gebied van levensbeschouwing, burgerschapsvorming en andere op sociale, morele en identiteitsontwikkeling gerichte educatieve activiteiten in de bovenbouw havo en vwo van het voortgezet onderwijs.

Thema's die aan bod komen, zijn het formuleren van leerdoelen, leerstijlen, leertheorieën, didactische werkvormen, lesmethoden voor het vak HVO en Levensbeschouwing, groepsdynamica, klassenmanagement en toetsen en beoordelen.

Werkvormen

Werkcollege, didactisch practicum, workshops, simulatielessen, literatuurstudie

Beoordelingsvormen

Dossier, simulatieles en lessenserie

Verplichte literatuur

- Bron, Van Vliet en Veugelers (2010). *Leerplanverkenning actief burgerschap*. SLO. Te downloaden via: <http://www.slo.nl/downloads/2009/Leerplanverkenning-actief-burgerschap.pdf/>
- Ebbens, S. en Ettekoven, S. (2005). *Effectief leren. Basisboek*. Groningen: Wolters Noordhoff, 2e druk. ISBN 9001307523
- Kallenberg, Ton e.a. (2009). *Leren (en) doceren in het hoger onderwijs*. Den Haag: LEMMA, 2e druk. ISBN 9789059314276
- Teitler, P. (2009). *Lessen in orde. Handboek voor de onderwijspraktijk*. Bussum: Coutinho. ISBN 9789046901236
- Reader Praktische didactische vaardigheden

Door de praktijk gestuurd

Aantal EC's:	6
Periode:	II (jaarlijks)
Dag en tijdstip:	vrijdag, hele dag
Algemeen coördinator:	Wiel Veugelers
Coördinator 4A-variant:	Christine van der Mars
Examinator 4A-variant:	Christine van der Mars
Docenten:	Christine van der Mars, Wiel Veugelers en Gundalyn Hemmink
Verdeling SBU:	30 contacturen en 138 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	eerste jaar hbo-masteropleiding HVO en Levensbeschouwing (HL)

Doelstellingen

- Studenten zijn vertrouwd met hoe leerlingen leren, wat hun leerbehoefte zijn en welke problemen zich daarbij kunnen voordoen, en zij weten hoe zij daarmee om kunnen gaan.
- Studenten kennen de effecten op leerlingen van verschillende vormen van leidinggeven (autoritair, democratisch of laissez-faire).
- Studenten zijn op een praktisch niveau op de hoogte van communicatietheorieën, groepsdynamica en interculturele communicatie, en kennen vooral ook de implicaties daarvan voor hun eigen doen en laten.
- Studenten kunnen de dialoog stimuleren en waarderen (competentie 3).
- Studenten kunnen (actuele) maatschappelijke thema's en ontwikkelingen op het gebied van wereldburgerschap (bijvoorbeeld mensenrechten, duurzaamheid, Noord-Zuid-verhoudingen) uitwerken in lessen.
- Studenten kunnen het vak HVO en Levensbeschouwing en hun invulling van het vak op een passende manier presenteren aan verschillende partijen (leerlingen, ouders, collega's en schooldirectie).
- Studenten kunnen op een professionele wijze omgaan met eigen emoties en die van de leerlingen.
- Studenten zijn in staat te reflecteren op hun eigen professionele ontwikkeling.

- Studenten kunnen op basis van diepgaande kennis van intervisiemethoden een constructieve bijdrage leveren aan intervisiebijeenkomsten.
- Studenten kunnen collegiale consultatie en intervisie geven en ontvangen.
- Studenten hebben voldoende gedragspsychologische kennis om hun eigen gedrag en dat van anderen te begrijpen en te analyseren.
- Studenten kunnen actief luisteren.
- Studenten zijn in staat een goede balans te vinden tussen hun eigen draagkracht en de draaglast van hun werkzaamheden.

Inhoud

Het onderdeel 'Door de Praktijk gestuurd' staat in het teken van de voorbereiding op en begeleiding van de educatiestage. Reflectie op de eigen leerervaringen en de eigen (persoonlijke, levensbeschouwelijke, vakinhoudelijke en wetenschappelijke) ontwikkeling vormt het zwaartepunt.

Door middel van begeleide intervisie wordt aandacht besteed aan de rol en de persoon van de docent, opleider, trainer of begeleider, het praktisch pedagogisch handelen, (evaluatie)methoden en werkvormen, het functioneren in een team en de ontwikkeling van een eigen pedagogische (normatieve) professionaliteit. Studenten krijgen op deze manier de gelegenheid om zich te verdiepen in het brede educatieve terrein van Humanistiek en Humanistisch Vormingsonderwijs.

De module richt zich op aspecten van een (gewenste) houding en het gedrag van docenten HVO en Levensbeschouwing. Studenten zullen werken aan en met eigen ervaringen uit/voor de stagepraktijk.

Werkvormen

Werkcollege, zelfstudie, literatuurstudie, praktijkopdrachten, bespreken van casussen, intervisie, internet, video

Beoordelingsvorm

Dossier

Literatuur

- HVO-werkboek (incl. reader)
- Overige literatuur wordt nader bekend gemaakt.

Stage

Aantal EC's:	15
Periode:	I t/m V
Dag en tijdstip:	totaal 420 uur, waarvan 80 uur zelfstandig onderwijs verzorgen
Coördinator:	Gundalyn Hemmink
Examinator:	Gundalyn Hemmink
Docenten:	Gundalyn Hemmink, Eveline Oostdijk, Kim Dusch en andere onderwijskundig medewerkers HVO
Verdeling SBU:	voor één uur gegeven onderwijs mogen drie stage-uren worden geteld. Naast het geven van onderwijs zijn een aantal andere activiteiten op de stageplek verplicht.
Doelgroep:	UvH-studenten (specialisatie) en HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	afgerond eerste jaar hbo-masterleraren-opleiding HVO en Levensbeschouwing

Doelstellingen

Het doel van de stage is dat de studenten zich op alle zeven competenties zodanig kunnen ontwikkelen dat zij in het geheel startbekwaam zijn om zelfstandig lessen HVO en Levensbeschouwing te kunnen verzorgen.

- Studenten kunnen zich door middel van meelopen en het zelfstandig verzorgen van onderwijs, ontwikkelen op het gebied van de interpersoonlijke, pedagogische, vakinhoudelijk-didactische en organisatorische competenties.
- Studenten kunnen zich in de onderwijspraktijk bekwamen in de competenties samenwerken met collega's en samenwerken met de omgeving.
- Studenten kunnen door middel van het maken van een stagewerkplan, het bijhouden van het stagedossier en de reflectie op de gestelde leerdoelen werken aan de reflectieve competentie.

Werkvorm

Stagepraktijk in combinatie met het samenstellen van een stagedossier

Beoordelingsvormen

Het cijfer komt tot stand door een beoordeling op:

- de stagepraktijk;
- het stagedossier, waarin per competentie voldoende bewijsstukken zijn verzameld;
- de behaalde resultaten wat betreft de leerdoelen en de wijze van reflectie daarop.

De stagedocent laat bij de beoordeling het advies van de werkbegeleider sterk meewegen.

Literatuur

- Stagebrochure hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL).

Praktijkonderzoek

Aantal EC's:	6
Periode:	periode III en IV
Dag en tijdstip:	vrijdagochtend
Coördinator:	Wiel Veugelers
Docenten:	Eveline Oostdijk en Wiel Veugelers
Verdeling SBU:	20 contacturen en 148 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	afgerond eerste jaar hbo-masteropleiding HVO en Levensbeschouwing (HL)

Doelstellingen

- Studenten kunnen kleinschalig praktijkonderzoek verrichten op het gebied van onderwijspraktijken.
- Studenten kunnen zelfstandig een praktijkonderzoek opzetten.
- Studenten kunnen voor hun onderzoek relevante literatuur zoeken, bestuderen en verwerken.
- Studenten kunnen op correcte wijze een onderzoek uitvoeren.
- Studenten kunnen op correcte wijze een onderzoeksrapport schrijven.
- Studenten zijn in staat adviezen op te stellen voor onderwijsverbetering en schoolontwikkeling.
- Studenten kunnen hun onderzoek op aansprekende wijze presenteren.
- Studenten kunnen kritisch reflecteren op het onderzoeksproces.

Inhoud

Deze module is gericht op het zelfstandig kunnen opzetten, uitvoeren en presenteren van een kleinschalig onderzoek in de praktijk van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Er is aandacht voor het opdoen van kennis met betrekking tot onderzoek, het leren van onderzoeksvaardigheden en het ontwikkelen van een kritische onderzoekshouding.

Werkvormen

Hoorcollege, werkcollege, literatuurstudie, mondelinge presentatie, thuisopdrachten, individuele begeleidingsgesprekken

Beoordelingsvormen

Aanwezigheid, onderzoeksplan, schriftelijk onderzoeksrapport en mondelinge presentatie van het onderzoek

Verplichte literatuur

- Donk, C. van der & Laanen, B. van (2009). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Coutinho

